

Euroopa Liit Euroopa Liidu sees: majandus- ja rahaliidu liikmesuse põhiseaduslikud probleemid

Ph.D. Andres Tupits

Estonian Business School'i õiguse ja avaliku halduse õppetooli juhataja kt

1. Eesti kuulumine Euroopa Liitu ning osalemine majandus- ja rahaliidu toimimises ning Euroopa Stabiilsusmehhanismis (**ESM**) osalemine on juriidiliselt erinevad kategooriad.
2. Euroopa Liidu aluslepingute kohaselt Euroopa Ülemkogu määrab kindlaks üldised poliitilised sihid ja prioriteedid, Komisjon edendab liidu üldisi huve ja teeb sel eesmärgil asjakohaseid algatusi, Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu täidavad koos Komisjoni ettepanekute alusel seadusandja ja eelarve kinnitaja ülesandeid. Nimetatud mehhanism on tuntud kui „Liidu meetod“.
3. Kodanikud on Euroopa Liidu tasandil esindatud Euroopa Parlamendis, liikmesriike esindavad Euroopa Ülemkogus nende riigipead ja valitsusjuhid ja nõukogus valitsused, mis ise annavad demokraatlikult are kas oma riikide parlamentidele või nende kodanikele.
4. Euroopa Liidu ainupädevuses on eurot kasutavate riikide (**euroala**) rahapoliitika ning euro vahetuskursipoliitika. Euroalas ei saa enam kasutada raha- ja vahetuskursipoliitika riiklikke võimalusi (sh intressimäära tõstmine, valuuta devalveerimine jne), millega reageerida tõrgetele konkreetse riigi finantssüsteemis.
5. Majandus- ja eelarvepoliitika on liikmesriikide pädevuses ka juhul kui need riigid kuuluvad euroalasse ning neid poliitikaid koordineerivad liikmesriigid omavahel.
6. Euroopa Liidu aluslepingute väliste rahvusvaheliste lepingutega nagu Majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingu (**SKJL**) ja ESM asutamisleping (**ESMAL**) on nn liidu meetodi kõrvale loodud eurot kasutavate Euroopa Liidu liikmete poolt teistsugune otsuse vastuvõtmise süsteem, mis võrrelduna Euroopa Liidu toimimise mehhanismidega on suuremaid riike soosiv ning demokraatlikke kontrollimehhanisme pärssiv.
7. Kahjuks ei suurenda SKJL õiguskindlust ning Euroopa Liidu toimimise mehhanismidega paralleelselt toimivate sätete loomine ja olemasolu eksitab nii avalikkust kui otsustajaid.
8. Euroopa Liidu Kohtule on ESMAL-iga omistatud pädevusi, mille rakendatavus Euroopa Liidu aluslepingute kohaselt on õiguslikult vaieldav.
9. Samuti on ESMALi puhul vaieldav, kas näiteks Eesti poolt abitaotluse esitamise korral saab olema täidetud tingimus, et stabiilsustoetuse andmine ESMi poolt Eestile on hädavajalik kogu euroala ja selle liikmesriikide finantsstabiilsuse tagamiseks isegi juhul kui Eesti Vabariik pikaajalisi võlakirju emitteerib. Samas tuleb Eesti rahalised kohustused ESM-i ees täita pöördumatult ja tingimusteta ning sellest kohustusest tulenevat Riigikogu eelarvepädevuse riivet on tunnistanud ka Riigikohus, ehkki Riigikohtu üldkogu enamuse leidis selle riive olevat kooskõlas põhiseadusega.

10. Viimane põhiseaduslik probleem puudutab Riigikogu järelevalvepädevust.

- a. Vabariigi Valitsus ja tema liikmed on aruandekohustuslikud Riigikogu ees ning Euroopa Liidu asjades on peaministril eriline roll, ennekõike Eesti esindajana Euroopa Ülemkogus.
- b. Riigikogul on võimalik rakendada oma järelevalvepädevust rahandusministri kui ECOFINi liikme suhtes, kuid sama isikut ESMi juhatajate nõukogu liikme staatuses samas mahus kontrollida ei ole tal võimalik.
- c. Riigikogul on võimalik arupärimisi esitada Eesti Panga presidendile ja teda ära kuulata.